

بررسی دیدگاه مفسران معاصر در تفسیر آیه ۱۸ زخرف

قربان ابراهیمی^۱

سید منذر حکیم^۲

چکیده

علی‌رغم اذعان قرآن کریم به بهره‌مندی زن و مرد از کرامت ذاتی، ابزارهای کسب ایمان و عمل صالح و قوای ادراکی حسی، عقلی و قلبی یکسان؛ اما برداشت اکثر مفسران معاصر از آیه ۱۸ سوره زخرف، کاستی عقل زن نسبت به مرد است. از منظر این گروه از مفسران دو صفت ذکر شده در این آیه برای زن، یعنی علاقه‌مندی به زیورآلات و ضعف از بیان مقصود در نزاع و مخاصمه، ناشی از موقعیت اجتماعی و روانی زن و خصوصیات خدادادی بوده و دلیلی بر نقصان عقل زن دانسته‌اند. در مقابل گروه اندکی از مفسران معاصر دلالت آیه مذکور بر نقص عقلی زنان را برداشتی نادرست می‌دانند. این نوشته با روش توصیفی - تحلیلی پس از بررسی سیاق آیه مورد بحث و تأمل در اطراف موضوع، به این نتیجه انجامید که برخلاف دیدگاه اکثر مفسران معاصر، پرورش زن در لابه‌لای زینت‌ها و ضعف وی در جدال و مخاصمه، وصفی ذاتی و تغییرناپذیر نیست و میان علاقه زن به زینت و زیور و عطوفت‌ورزی ملازمه‌ای نیست، بلکه این اوصاف اولاً از طریق آموزش و اکتساب قابل تغییر بوده و امکان تقویت و رشد خردورزی زن مقدور است، ثانیاً این نگرش حاکی از نوع نگاه عصر جاهلیت به زن و نظام‌های تربیتی غیر اسلامی است.

واژگان کلیدی

آیه ۱۸ زخرف، تفسیر اجتماعی، روابط اجتماعی، عقل زنان.

۱. استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه پیام نور (نویسنده مسئول).

ghor_ban_ebr_ahi_mi@yahoo.com

۲. مدرس جامعه المصطفی (ص) العالمیه.

mon953@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۵/۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۸/۸

بررسی مقارنه‌ای دیدگاه تفسیری طباطبایی و آلوسی در شهادت پیامبر و مؤمنان در قیامت

محمد صدقی الانق^۱

محمودلی اسدی^۲

چکیده

شاهد بودن رسول خدا (ص) و مؤمنان در قیامت آموزه مسلم قرآن کریم است. اما مسائلی از جمله: چگونگی تحمل شهادت، منظور از امت، نحوه آگاهی از اعمال، چگونگی ادای شهادت و ... مورد اختلاف مفسران است که این اختلاف‌ها اصل مسئله را مبهم نموده است. در این مقاله تلاش شده است با هدف روشن شدن کامل مسئله شهادت نبوی و مومنان از دیدگاه مفسران شیعه و اهل تسنن، آراء تفسیری سید محمدحسین طباطبایی در تفسیر المیزان و سید محمود آلوسی در تفسیر روح المعانی به صورت مقارنه‌ای و با روش توصیفی - تحلیلی مورد بررسی قرار گیرد. یافته تحقیق ضمن بیان نکات مشترک، بیانگر نکات اختلاف نظر این دو مفسر است که اصلی‌ترین اختلاف آنها در شهادت امت است؛ طباطبایی معتقدست افرادی برگزیده از امت رسول خدا(ص) با حضور دائمی خود به‌عنوان ناظر اعمال در قیامت شهادت می‌دهند اما سید محمود آلوسی، همه امت نبوی(ص) را شاهد اعمال می‌داند.

واژگان کلیدی

تفسیر مقارن، شاهدان قیامت، امت اسلامی، اهل بیت(ع).

۱. استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه علامه طباطبائی (نویسنده مسئول).

sedghi @t u.ac.i r

۲. استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه پیام نور.

mohammadvali.asadi@hu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۴/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۹/۲۵

بررسی تفسیری آیه تبلیغ با تکیه بر ارزیابی دیدگاه ناسازگاری سیاقی

سیده سعیده غروی^۱

فاطمه زهرا آل ابراهیم دهکردی^۲

چکیده

آیه تبلیغ که از آیات شاخص در موضوع ولایت است، در طول تاریخ معرکه آراء مفسران فریقین بوده است. برخلاف دیدگاه اکثر مفسران اهل سنت، دیدگاه اکثر مفسران شیعه حاکی از دلالت آیه بر ولایت امیرمؤمنان علی(ع) است. البته روایات دال بر این معنا محدود در مصادر روایی شیعیان نیست و در برخی مصادر روایی اهل سنت نیز انعکاس یافته است. بر این پایه بعید نیست که اختلافها در مورد دلالت آیه، ریشه در امری غیر از روایات داشته باشد و آن چگونگی فهم ارتباط موجود میان آیه تبلیغ و آیات اهل کتاب است. فهم نادرست این ارتباط، زمینه طرح دیدگاه ناسازگاری سیاقی در استدلال به آیه تبلیغ بر ولایت امیرمؤمنان(ع) را فراهم نموده است. در این راستا نگاهی توصیفی - تحلیلی به دیدگاه و خاستگاه آن نشان می‌دهد: آیه تبلیغ خواه پیوستگی نزولی با آیات اهل کتاب داشته باشد و خواه نداشته باشد، با توجه به متوقف نبودن دلالت آیات اهل کتاب بر آیه تبلیغ و تغییر لحن در آیه تبلیغ، آیه‌ای معترضه است؛ همچنین آیه تبلیغ با دلالت بر ولایت امیرمؤمنان(ع) به حسب معنا با آیات اهل کتاب مرتبط است؛ روایات صادره از معصومان(ع) در خصوص آیه تبلیغ، کوششی هوشمندانه به منظور اثبات دیدگاه نادرستی سیاقی بوده است.

واژگان کلیدی

آیه تبلیغ، تفسیر کلامی، ولایت امام علی(ع)، قاعده سیاق.

۱. استادیار گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه قم.

saeedehgharavi@yahoo.com

۲. دانشجوی دکتری گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه قم (نویسنده مسئول).

fatemehzahra.aalebrahim@gmail.com

بررسی تفسیری احتمال تعارض آیه «لا إكراه فی الدین» با آیه مباهله

مهدی رفیعی موحد^۱

چکیده

با نگاه آغازین به ظاهر آیه «لا إكراه فی الدین» در مقایسه با آیات قتال و جهاد ابتدایی و آیات تهدید غیرمسلمانان به مجازات و آیات عدم پذیرش ادیان دیگر به جز دین اسلام و آیه مباهله، این احتمال می‌رود که گویا اسلام بر خلاف حق انتخاب و آزادی، در پی تحمیل عقیده است و این شائبه می‌تواند به تزلزل اعتقادی و ضعف پایبندی مسلمان و گریز غیر مسلمان از آیین حق منجر گردد. از این رو در این نوشته تحقیقی - توصیفی از باب دفع دخل مقدر از بین آیات تعارض نما، آیه مباهله به لحاظ چند وجهی بودن آن برگزیده شده و با مطالعه منابع تفسیری و با ادله‌ای متقن، ضمن رفع شبهه مشخص شد که آیه «لا إكراه» با رویکرد فلسفی - کلامی بر اجبار ناپذیر بودن عقیده که امر درونی است، تأکید نموده ولی آیه مباهله با رویکرد سیاسی - امنیتی در تلاش است تا ضمن افشاگری و راست‌آزمایی، بر امنیت نظام اسلامی بیفزاید و افکار عمومی را برای حاکمیت اهل بیت (ع) و امامت پس از رحلت پیامبر اکرم (ص) فراهم سازد؛ نه آنکه بخواهد مسیحیان را از آیین خود برگرداند. بنابر این هیچ تعارضی میان این دو آیه وجود ندارد.

واژگان کلیدی

آیه إكراه، آیه مباهله، تفسیر کلامی، تعارض آیات.

۱. استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه علوم پزشکی کردستان.

تفسیر مقارنه‌ای آیه ۱۰۵ توبه از دیدگاه مفسران فریقین

با تأکید بر دیدگاه فخر رازی و علامه جوادی آملی

مریم رستگار^۱

عباس مهدوی فرد^۲

علی پیرهادی^۳

چکیده

آیه ۱۰۵ سوره توبه به صراحت از رؤیت اعمال توسط خداوند، رسول(ص) و مؤمنان سخن می‌گوید. در اصل رؤیت اعمال از ناحیه خدای متعال اختلافی میان مفسران مشاهده نمی‌شود اما مسأله اصلی در بحث رؤیت پیامبر(ص) و مؤمنان و همچنین مصداق «مؤمنین» در آیه است که میان مفسران، اختلاف نظر جدی وجود دارد. این نوشتار پس از بررسی مقارنه‌ای دیدگاه مفسران خاصه و عامه و تحلیل آن، به این نتیجه رسیده است که وجه مشترک تفسیر امامیه و عامه این است که آیه در مقام تهدید و تشویق مخاطبان، همراه با رهاورد اخلاقی و تربیتی است و در وجه افتراق، دیدگاه امامیه، دارای مبانی و تحلیل است، بدین بیان که با اعتقاد به عصمت پیامبران و امامان و بحث ولایت باطنی به همراه ادله قرآنی، روایی و عقلی، با تبیین رؤیت به شهود عرفانی امامان معصوم به عنوان مصادیق مؤمنان محذوری در تفسیر آیه نیست؛ اما در تفاسیر مفسران عامه در پاسخ به مسائل اصلی به علت عدم اعتقاد به مبانی فوق، انسجام و تبیین منطقی مشاهده نمی‌شود و علی‌رغم تلاش برخی چون فخر رازی، پاسخ اقناع کننده‌ای یافت نمی‌شود و اغلب به صورت سطحی از تفسیر آیه گذشته، تفسیر قاطع و در خوری ارائه نموده‌اند.

واژگان کلیدی

آیه ۱۰۵ توبه، تفسیر مقارنه‌ای، فخرالدین رازی، علامه جوادی آملی.

۱. دانشجوی دکتری مدرسی معارف اسلامی دانشگاه قم (نویسنده مسئول).

rastgar137@gmail.com

۲. استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه قم.

amahdavi far d@om.ac.ir

۳. مدرس گروه معارف اسلامی دانشگاه فرهنگیان.

Pirhadi13@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۴/۳۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۹/۴

بررسی نمونه‌های تفسیری مفسران دیوبندیه در آیات اولی الامر، اکمال، تطهیر و مباحله

رئیس اعظم شاهد^۱

محمدحسن زمانی^۲

چکیده

هرکدام از فرق و گروه‌های مسلمان برای فهم و تبیین آیات قرآن کریم مبانی و روش‌های متفاوتی متناسب با اعتقادهای خود برگزیده‌اند. یکی از این فرق، فرقه دیوبندیه است که تا حدودی روش متفاوت از دیگر فرقه‌های اهل تسنن را در تفسیر قرآن کریم اتخاذ نموده است. دیوبندیه از نظر فکری به حیاتی و مماتی تقسیم شده است، از این رو در مبانی و روش تفسیر قرآن و دیگر مسائل دینی از یکدیگر متمایز می‌گردند؛ بر این بنیاد ضرورت دارد که با تمرکز بر مبانی و روش این فرقه، نمونه‌های تفسیری دیوبندیه بیان شود. سؤال اصلی پژوهش حاضر تحلیل و بررسی نمونه‌های تفسیری دیوبندیه است. برای دستیابی به پاسخ مناسب از منابع معتبر دیوبندیه استفاده شده و نتیجه اینکه عمده روش تفسیری دیوبندیه نص و نقل‌گرایی است. آنان در تفسیر آیات ولایت بر پایه مبانی و پیش‌فرض اهل تسنن به تفسیر پرداخته و در برخی موارد ضمن پذیرش روایات سبب نزول درباره امام علی(ع) و اهل بیت(ع) به توجیه روایات پرداخته‌اند تا به رد دیدگاه شیعه بیانجامد.

واژگان کلیدی

آیات امامت و ولایت، تفسیر کلامی، تفسیر دیوبندیه.

۱. دانش آموخته دکتری تفسیر تطبیقی جامعه المصطفی(ص) العالمیه (نویسنده مسئول).

sh.r aeess@t unai l .ni u.ac.i r

۲. دانشیار گروه علوم قرآن و حدیث جامعه المصطفی(ص) العالمیه.

i _m_zamani @nammi u.ac.i r

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۵/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۹/۴

تفسیر ساختاری سوره «صف» و جایگاه‌شناسی انقلاب اسلامی ایران بر پایه آن

حامد ضیاءفر*

سید مجید مطهری نژاد**

امیرحسین محیط***

چکیده

پژوهشگرانی که به مطالعه ساختاری سوره صف پرداخته‌اند، محور آیات سوره را جهاد در راه خدا یا برخی از اصول دین دانسته‌اند. اگرچه این مفاهیم کلان در سوره مورد اشاره قرار گرفته است، اما موضوع اختصاصی و سبب تباین آن از دیگر سوره‌ها را روشن نمی‌سازد. روش این پژوهش، چینش زمانی وقایع مطرح شده در سوره صف، با نگاه ساختاری به آیات آن است. محور سوره در این نگاه، پیشبرد برنامه ارتقائی خداوند در پهنه‌ای عظیم و رشد جامعه‌ای از مؤمنان در مسیر ظهور امام زمان (عج) است. تحقق این برنامه نظام‌مند و دقیق با تام نمودن «نور الله» و ارسال دو مرسوله ارزشمند «الهدی» و «دین الحق»، در ذیل وجود رسول الله (ص) صورت می‌پذیرد. در میان جوامع امت رسول خدا (ص)، رویدادهای تاریخ انقلاب اسلامی ایران از هم‌خوانی قابل تأملی با وقایع مطرح شده در آیات پایانی سوره صف برخوردار است. تبیین قرآنی از انقلاب اسلامی ایران، می‌تواند مبنایی قابل اتکا برای درک «ماهیت» و «آینده» این انقلاب فراهم نماید.

واژگان کلیدی

سوره صف، نورالله، انصارالله، ساختار سوره، انقلاب اسلامی ایران.

* دانش‌آموخته دکتری الهیات؟؟؟ دانشگاه تهران (نویسنده مسئول).

hanedzi.af.ar@t.ac.ir

** استادیار گروه فرهنگ و تمدن دانشگاه امام صادق (ع).

smmot.ahar.i@su.ac.ir

*** دانشجوی دکتری مدیریت رسانه دانشگاه تهران.

ahmohi.t@t.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۵/۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۹/۴

بررسی تفسیر کلامی و فلسفی آیات مسخ از دیدگاه طوسی، مراغی، ملاصدرا، رشیدرضا و طباطبایی

سید عباس موسوی^۱

نسیم تیموری^۲

چکیده

تأثیر عملکرد آدمی بر شکل‌گیری روح از نظر مفسران امری قطعی است. در وقوع این تغییر شکل که از صورتی نیکوتر به صورتی زشت‌تر و قبیح‌تر است و مسخ نام دارد، در ساحت باطن اختلافی بین علماء و مفسران وجود ندارد ولی در ظهور دنیوی آن در ساحت جسم ظاهری، میان مفسران فریقین اختلاف نظر است. طوسی، صدرای شیرازی و طباطبایی از مفسران شیعه نه تنها مسخ ظاهری را امکان‌پذیر می‌دانند بلکه بر وقوع آن معتقدند و مسخ اصحاب سبت که خدای متعال در قرآن به آن اشاره کرده را مسخی ظاهری می‌دانند. در حالی که مراغی و رشیدرضا از مفسران اهل تسنن، اعتقادی به مسخ ظاهری نداشته و مسخ اصحاب سبت را باطنی می‌دانند. در این مقاله با روش تطبیقی - تحلیلی ادله مخالفان مسخ ظاهری رد و امکان وقوع این مسخ با دلایلی همچون امکان عقلی مسخ ظاهری، وقوع آن در قیامت، تمایز بین مسخ و تناسخ ثابت می‌گردد. همچنین با استفاده از ادله نقلی اثبات می‌شود وقوع این مسخ محظور عقلی نداشته و مسخ اصحاب سبت که قرآن بدان اشاره دارد، مسخی ظاهری بوده است.

واژگان کلیدی

تفسیر کلامی، مسخ باطنی، مسخ ظاهری، تناسخ، اصحاب سبت.

۱. استادیار گروه فلسفه دانشگاه الزهراء(س) (نویسنده مسئول).

a.mosavi @alzahr.a.ac.i r

۲. طلبه سطح چهار مؤسسه آموزش عالی کوثر.

nasit ey@nail .com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۴/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۹/۲۵

بررسی تفسیری شبهات عارض بر آیه ۱۰۱ انعام

سید سعید میری^۱

حمیدرضا نوری^۲

چکیده

استدلال آیه ۱۰۱ سوره انعام در خصوص «عدم امکان وجود فرزند برای خداوند به علت نداشتن همسر، به رغم آفرینش عیسی(ع) بدون پدر و خلق آدم(ع) بدون پدر و مادر، ظاهراً موجد شبهه است. از سوی دیگر آغاز و پایان آیه با میانه آیه به گونه‌ای تعارض‌نما باعث حصول تشکیک در قدرت پروردگار و نارسانمایی ظاهری آیه در پاسخگویی به مشرکان و کافران معتقد به فرزند برای خداوند، در ظاهر شبهاتی را ایجاد نموده است، که هم از نظر معرفتی و هم از نظر بلاغی با برخی معارف و اجزاء ساختار اعجاز‌آمیز بیانی قرآن کریم در تعارض می‌نماید. در این جستار تلاش شده تا ضمن شناسایی منشأ شبهه، توجیهی و حیانی، عقلانی و تاریخی مناسب در خصوص آن ارائه گردد. نتیجه آن که دوعلت ذومراتب بودن استدلال و بطلان بودن آن و نزول قرآن به زبان قوم و فرهنگ زمانه، علل اصلی شبهه‌نمایی آیه و تعارض ظاهری آن با بلاغت اعجاز‌آمیز قرآن کریم است، که با در نظر گرفتن این عوامل و سایر علوم تفسیر به ویژه سیاق جملات و آیات، نه تنها شبهه چندوجهی مورد نظر بر طرف شده، بلکه سیمای تابان دیگری از آیه جلوه‌گری خواهد کرد.

واژگان کلیدی

آیه ۱۰۱ انعام، تفسیر کلامی، شبهات کلامی.

۱. دانشیار گروه معارف اسلامی دانشگاه صنعتی خاتم الانبیاء(ص) بهبهان (نویسنده مسئول).

m r i @kat u.ac.i r

۲. استادیار گروه معارف اسلامی دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی.

hnour i @nt u.ac.i r

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۶/۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۲۱

واکاوی تفسیری آیه ۲۵۹ بقره و تعیین ارتباط آن با آیات قبل و بعد

زهرة نریمانی^۱

جعفر فیروزمندی^۲

چکیده

عموم مفسران برآنند که پرسش عزیر در آیه ۲۵۹ سوره بقره، از چگونگی احیاء بوده و حضرت عزیر(ع) در این ماجرا با مرکبش احیاء شده و او شاهد نحوه زنده شدن مرکبش بوده است. غذا و نوشیدنی او نیز به قدرت الهی، پس از یکصدسال بی‌تغییر مانده است. پژوهش حاضر با بررسی لغوی، و تبیین پیوند معنایی آیه با آیات طرفین خود به تشریح ضعف و کاستی‌های نظر تفسیری مشهور و تبیین دیدگاه جدید پرداخته است. بر پایه دیدگاه جدید، حضرت عزیر(ع) نه از کیفیت معاد و احیاء بلکه از زمان و چگونگی گذر زمان در امر احیاء، پرسش نموده و خداوند نیز با میراندن او و پوساندن استخوان‌هایش زمان و نحوه مرور زمان در برزخ را به او نشان می‌دهد. در این تفکر مرکب عزیز و نوشیدنی و غذای او مشمول این یکصدسال برزخی نبوده بلکه همان یک‌روز و یا نیم‌روز مورد اشاره عزیر است. در این مقاله همچنین به تبیین رابطه تنگاتنگ میان آیات ۲۵۸ تا ۲۶۰ و ارتباط معنایی و محوری آن‌ها پرداخته شده است.

واژگان کلیدی

آیه ۲۵۹ بقره، تفسیر کلامی، زمان برزخی، حضرت عزیر(ع).

۱. استادیار گروه تفسیر و علوم قرآن دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم (نویسنده مسئول).

narrimani@quran.ac.ir

۲. استادیار گروه زبان و ادبیات عرب، کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.

j.firoozmandi@naei.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۴/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۹/۴

تفسیر آیه ۱۰۳ أنعام در تفاسیر فریقین با بهره‌گیری از بلاغت ساختار

محمد کاظم رحمان ستایش^۱

محمد امین مؤمنی^۲

چکیده

برخی مفسران آیه «لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ» را ناظر به نفی رؤیت ظاهری خدا تفسیر کرده‌اند و برخی دیگر بر پایه مذهب کلامی‌شان، دلالت آیه را بر این مطلب منکرند. نقش مهم این آیه در مباحث اعتقادی، تفسیر فرامذهبی آن را ضروری می‌نماید. در این میان، نقش اساسی گزینش واژگان و بلاغت جمله در فهم گسترده آیات قرآن نشان داده می‌شود. در این نوشتار، تفسیر این آیه با روش تحلیلی - انتقادی و با رویکرد ادبی انجام شده است. با توجه به واژه‌پژوهی و ساختار ویژه آن، هم ادراک و رؤیت ظاهری خدا و هم ادراک عقلی و وهمی او، نفی می‌شود. ادراک بصر؛ یعنی رسیدن و دریابیدن هر آنچه در انسان و مانند او سبب ظهور و بروز می‌شود، چه با چشم سر و قوه بینایی ظاهری باشد، چه با چشم دل و نیروی باطنی روح؛ یعنی عقل و وهم باشد.

واژگان کلیدی

آیه ۱۰۳ أنعام، تفسیر تطبیقی، رؤیت خدا، ادراک بصر، بلاغت قرآن.

۱. دانشیار گروه علوم قرآن و حدیث دانشگاه قم.

kr.setayesh@gmail.com

۲. دانش آموخته دکتری تفسیر تطبیقی دانشگاه قم (نویسنده مسئول).

aminmomeni66@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۹/۱۰/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۲/۳۰

ملاحظات گیتی‌شناختی بر تفسیر علامه طباطبایی پیرامون آیه کرامت

علی کریمیان^۱

چکیده

آیه ۷۰ سوره اسراء از جمله آیاتی است که علامه طباطبایی از حیث گیتی‌شناسی بدان توجه کرده است. نظر به اینکه خواستگاه مباحث گیتی‌شناسی عمدتاً فلسفه است و قرآن و وحی نیز مبانی ویژه‌ای در این زمینه دارد، در خصوص منطق تفسیری ایشان در تفسیر آیه کرامت، پرسش‌هایی ناظر به چیستی مبنای ایشان در تفسیر این آیه و میزان انطباق آن با منطق حاکم بر قرآن و تفسیری یا تاویلی بودن مطالب ارائه شده از سوی ایشان مطرح است. علامه معتقد است این آیه برای مقایسه موجودات عالم ماده، رتبه‌بندی آن‌ها و در نهایت، اثبات برتری انسان بر موجودات مادی دیگر به علت برخورداری از عقل، نازل شده است. وی عقل را فصل مقوم ذات و ماهیت انسان و ممیز او از دیگر موجودات دانسته و بر آن است که این خصوصیت موجب می‌شود تا انسان پیرامون خود را تسخیر و آفریننده کلام و صنعت باشد. تحقیق حاضر تلاش کرده با روش تحلیل محتوا، ملاحظات و تأملاتی را بر نظرهای وی اظهار کند که عموماً برگرفته از دیدگاه وی در ضمن تفسیر دیگر آیات است. این مقاله مدعی است منشأ انتقادات و ملاحظات وارده، تسلط آراء فلسفه مشاء بر تاویل‌های تفسیرنما در خصوص مباحث گیتی‌شناسی و پذیرش این آراء پیرامون قوا و ذاتیات نفوس ناسوتی و در رتبه‌بندی آنها در تفسیر علامه از آیه کرامت است.

واژگان کلیدی

آیه ۷۰ اسراء، آیه کرامت، گیتی‌شناسی، کرامت، ذاتی، عقل، اشرفیت.

۱. دانشیار گروه معارف اسلامی دانشگاه گیلان.